

Bacheloroppgave

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske studier

Andreas Karlsen

Veien til Ilulissat

Bacheloroppgave i BHIST

Veileder: Thomas Brandt

Mai 2019

Andreas Karlsen

Veien til Ilulissat

Bacheloroppgave i BHIST
Veileder: Thomas Brandt
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske studier

Forord

Denne bacheloroppgaven er skrevet i forbindelse med avsluttende utdanning for studieretningen historie ved NTNU i Trondheim. Jeg vil først og fremst rette en stor takk til min veileder Thomas Brandt, førsteamanuensis i historie ved Det humanistiske fakultet, NTNU, for engasjement, veiledning, og tilgjengelighet i perioden denne oppgaven ble skrevet.

Videre vil jeg takke venner og familie for forståelsen de har vist gjennom perioden oppgaven har blitt skrevet. Takk til mine foreldre for innspill og motivasjon. Til slutt vil jeg takke min kjære samboer Ingrid for all praktisk hjelp, å ha vært en uunnværlig samtalepartner, og for utømmelige mengder positivitet.

Innholdsfortegnelse

Forord

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon

1.1 Tema

1.2 Problemstilling

1.3 Kilder

1.4 Valg og avgrensning

1.5 Et delt hav

2. Historisk bakgrunn

2.1 Havrettskonvensjonen

2.2 Den internasjonale havrettsdomstolen

2.3 Arktisk Råd

2.4 Ilulissat-erklæringen

2.5 Norges forhold til Russland

3. Medienes rolle

3.1 Aftenposten

3.2 Klassekampen

3.3 Nordlys

3.4 Partipolitiske tilknytninger

3.5 Miljøorganisasjoner

4. Konklusjon

5. Litteraturliste

1. Introduksjon

«Rather than turning their backs on it, states have become more instrumental, skilled and creative in their use of sovereignty to reassert legitimacy, power and control in the face of new regional and global challenges.»¹

1.1 Tema

Isen i Arktis smelter. Dette er det ingen tvil om. En rapport fra NASA viser at den arktiske isen har krympet 12,8 prosent for hvert tiår, basert på den gjennomsnittlige størrelsen fra 1980 til 2010.² I september 1980 målte ismassen 7,80 millioner km². I September 2012 hadde isen krympet til 3,4 millioner km². Det er like i overkant av en halvering av total utbredelse på 22 år. Det vises også at en økende andel av den arktiske isen blir yngre og tynnere, med store deler av islaget bestående av is som er 3 år eller yngre, og noen få meters tykkelse.³ Dersom Arktis blir helt isfritt, vil nye områder åpnes for utnyttelse av ressursene havet kan by på. For de fem nasjonene med legitime krav på kontroll over territorier i den arktiske regionen innebærer en smelting av isen potensiale for vekst, både politisk og økonomisk. Ved å ha tilgang til nye ruter for transport, nye fiskebanker og muligheter for utvinning av ressurser fra, og under, havbunnen, både metaller, olje og gass. Et problem som oppstår når nye områder med enorme ressurser blir tilgjengelig er hvorvidt disse nye områdene skal tilhøre enkelte staters suverene territorier, eller eksistere som internasjonale farvann. Temaet for denne oppgaven er hvordan klimaendringene i Arktis har medført politiske endringer, samt hvordan disse endringene har blitt fremstilt i media.

1.2 Problemstilling

Denne bacheloroppgaven er todelt, hvor den første delen skal undersøke utviklingen i den arktisk politikken som resulterte i Ilulissat-erklæringen. Erklæringen var resultatet av et ministermøte i byen Ilulissat på Grønland, avholdt 27.-29. mai 2008, hvor representanter fra de fem landene med grense til den arktiske regionen diskuterte sine visjoner for Arktis som en følge av klimaendringer. Jeg skal vise hvilke potensielle ressursområder som finnes i det arktiske havet, da i de tre lagene havet består av, nemlig overflaten, vannsøylen og havbunnen. Del to handler om mediedekningen

¹ John Hannigan, *The Geopolitics of Deep Oceans*, Cambridge, 2016: 80

² climate.nasa.gov, *Arctic Sea Ice Minimum*, aksessert 20. februar 2019.

³ sciencenordic.com, *When will the Arctic be ice free?*, aksessert 26 februar 2019.

av opptakten til, og selve, Ilulissat-erklæringen. Norsk mediedekning av Arktis virker i stor grad opptatt av Russlands aktivitet i området, og hvordan Norges forhold til supermakten i øst har endret seg fra Sovjetunionens fall og frem til i dag. Jeg skal ta utgangspunkt i nyhetsartikler fra den relevante perioden, med hovedfokus på artikler fra årene 2007-2008, og har avgrenset utvalget av medier til Aftenposten og Klassekampen, for å vise hvordan store, riksdekkende medier kan ha ulike synspunkter på samme tema. Jeg har også inkludert en artikkel fra avisen Nordlys for å kunne gi et bilde på hvordan regionale medier i Nord-Norge har skrevet om den valgte tematikken. Det jeg forsøker å finne ut av i denne studien er hvorvidt de større avisene faktisk har et fokus på russisk aktivitet i Arktis, eller om de har et mer nyansert bildet som involverer de resterende nasjonene med interesser i regionen, samt klimaspørsmålene knyttet til videre utvinning av ressurser i nordområdene.

1.3 Kilder

Jeg skal benytte meg av bøkene *The Geopolitics of Deep Oceans* av John Hannigan og *Vast Expanses - A History of the Oceans* av Helen M. Rozwadowski, samt videre bruke kilder som er oppgitt i kildehenvisningen i nevnte bøker. Hannigans bok går spesifikt inn på det geopolitiske spillet som veves inn i de individuelle statenes kontroll over havområder på global skala. Delene av den boken som omtaler Arktis vil være de mest aktuelle, men jeg skal benytte eventuelle fagbegreper og andre nyttige poenger fra resten av boken. Det samme gjelder boken til Rozwadowski. «Vast Expanses...» dekker i større grad historien om menneskets forbindelse til havet. For eksempel: «*Our future may depend on acknowledging the ocean as part of - not outside of - history*».⁴ Jeg tenker også å benytte meg av snl.no og eventuelle andre relevante oppslagsverk for å finne frem definisjoner dersom de ikke er å finne i andre kilder. I delene som gjelder Havrettskonvensjonen har jeg brukt den norske nettsiden til FN for definisjoner når det gjelder både selve konvensjonen og når det gjelder Havrettsdomstolen, samtidig som jeg har brukt den opprinnelige lovteksten på engelsk for å vise at lovverket til en viss grad er åpent for tolkning. I delen som omtaler media har jeg gjort et utvalg av mediekilder som rapporterte om klimaproblematikken, det geopolitiske spillet og ressurskappløpet i Arktis i 2007-2008.

⁴ Helen M. Rozwadowski, *Vast Expanses - A History of the Oceans*, London, 2018: 12

1.4 Valg og avgrensning

Valgene jeg har tatt når det kommer til kilder er basert på hvorvidt disse kildene er relevante for tidsperioden oppgaven omhandler. Spesielt i delen av oppgaven som handler om den norske medias fremstilling ville det ikke gi mening å trekke frem hverken eldre eller nyere artikler og kronikker, til tross for at de legger frem relevante poenger. Hovedvekten lå på å finne forskjellige kilder som ville gi forskjellige synspunkter på temaet, samt kilder med samme synspunkt men med forskjellige nyanser av disse samme synspunktene.

Det er utvilsomt slikt at et større utvalg av artikler fra flere aviser, eventuelt artikler fra aviser med et mer spesifikt fokus på det valgte temaet ville ha gitt et mer nyansert bilde. Den norske mediediskursen består av flere lag, og jo flere kilder som brukes, jo større er graden et helhetlig bilde kommer frem. Den mest åpenbare nåværende kilden i norsk media når det gjelder Arktis er High North News, basert i Bodø. Avisen har utelukkende fokus på Nordområdene, og arbeider tett med Nordområdesenteret ved Nord universitet. Dessverre er det slik at avisen ikke ble stiftet før 23. januar 2014, noe som betyr at avisen ikke publiserte artikler i løpet av den valgte tidsperioden denne oppgaven dekker. Valget med å i all hovedsak fokusere på Aftenposten og Klassekampen fremfor mindre, mer spesifikke publikasjoner, begrunnes med at disse to avisene har et mye høyere antall lesere hver dag, og da tok større del i den offentlige diskursen omkring Norges arktiske politikk i den valgte perioden.

Kildene jeg har brukt i delen som fokuserer på historien om Arktis i den valgte perioden består først og fremst av utdrag fra bøker og artikler med et bredere fokus, enten på geopolitikk eller menneskets forhold til havet gjennom historien. Ved å kombinere historie om Arktis med historie om hvordan lovverk som dekker hele havet skal jeg gi et helhetlig bilde på hvilke lover som dekket Arktis, både innenfor de individuelle landenes suverene territorie og i de internasjonale sonene.

Jeg har valgt å bruke Oran R. Youngs avgrensning på hvilke områder som tilsammen utgjør Arktis:

«...the Arctic of the social sciences encompasses Alaska (except for the area known as Southeast); the Yukon and Northwest Territories, Northern Quebec, and all of Labrador in Canada; all of Greenland; Iceland; the northern counties of Norway, Sweden, and Finland (known collectively as Fennoscandia); and all of what the Russians treat as the Arctic and the Russian North. This study area also encompasses the marine systems

of the Arctic Ocean and its adjacent seas, including the Bering, Chukchi, Beaufort, Greenland, Norwegian, Barents, Kara, Laptev, and East Siberian seas.»⁵

1.5 Et delt hav

I denne oppgaven har jeg valgt å dele inn havet i tre deler. Dette er for å kunne vise til de forskjellige mulighetene som åpner seg i de tre lagene dersom nye havområder blir tilgjengelige, og samtidig for å beholde et oversiktlig bilde av en mulig utvikling i det arktiske havområdet.

Nye ruter for transport, blant annet muligheter for å seile utenom den Canada-kontrollerte Nordvestpassasjen. Med et isfritt Arktis vil stater med ønske om dette potensielt ha mulighet til å unngå å søke tillatelse hos canadiske myndigheter, samt å kunne frakte gods raskere gjennom internasjonale farvann. Tidligere har Nordvestpassasjen kun vært åpen i løpet av de varmeste månedene av året. Det er ikke utenkelig at den i fremtiden vil være åpen hele året, noe som vil føre til et økt volum av gods som fraktes gjennom regionen.

I det arktiske havets vannsøyle vil nye muligheter for fiskeri bli tilgjengelige. Landene med interesseområder i Arktis er også land med store fiskeflåter, og hvor fiskeri står for en betydelig del av nasjonenes økonomi. Med nye store områder innenfor de enkelte landenes suverene territorier vil det være nærliggende å tro at nasjonenes tilgang vil føre til en oppgang i BNP, dersom ressursene blir forvaltet riktig. Dette ansvaret for forvaltning får mye oppmerksomhet etterhvert som ressursutvinning flytter seg nordover, noe man kan se i blant annet debatten rundt oljeboring utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja.

Havbunnen vil også kunne by på enorme mengder naturressurser som olje og naturgass, samt potensielle forekomster av verdifulle mineraler, for eksempel manganknoller. Det er estimert at ca. 13% av den uoppdagede oljen i verden befinner seg i det arktiske området. Samtidig er utvinning av ressurser fra havbunnen kontroversielt, da det kan medfølge stor risiko for utslipp og ødeleggelse av økosystemer.

⁵ Oran R. Young, *Arctic Politics: Conflict and Cooperation in the Circumpolar North*, Hanover NH, 1992: 2.

Hel- eller delvis kontroll over en av disse tre delene av det arktiske havet vil potensielt kunne by på store økonomiske avkastninger, og dersom en nasjon får utvidet sitt territorie i Arktis kan dette bety forsterket politisk og økonomisk makt på verdensbasis.

2. Historisk bakgrunn

I dette kapittelet skal jeg fokusere på tidligere forskning på den geopolitiske utviklingen som også omfatter Arktis, noe som inkluderer enkelte av kildene som har blitt brukt i oppgaven. Både Hannigan og Rozwadowski har vært viktige kilder får å få forståelse for at det finnes et større bilde, og at spillet om Arktis var en del av et større geopolitisk kappløp. Jeg har også undersøkt den historiske bakgrunnen til perioden selve oppgaven omhandler. Stikkord blir Havrettskonvensjonens fremvekst, opprettelsen av Arktisk Råd og utviklingen i Norges politiske forhold til Russland i frem mot møtet i Ilulissat i 2008.

2.1 Havrettskonvensjonen

FNs havrettskonvensjon ble vedtatt i 1982 og trådte i kraft i 1994, med et tillegg som ble ratifisert i 1996. FN definerer selv konvensjonen som «havets grunnlov».⁶ Havrettskonvensjonens opprinnelse kan spores helt tilbake til en tale, holdt av den maltesiske ambassadøren Arvid Pardo for FN i november 1967.⁷ Talen Pardo holdt lanserte konseptet om at havet var en felles arv for mennesketheten, noe som ville gjøre det til menneskehetens kollektive ansvar å bevare og forvalte de mange forskjellige ressursene som det internasjonale havet kunne by på. På denne tiden eksisterte det enda ikke et internasjonalt lovverk for å beskytte de individuelle landenes områder, mer spesifikt suverene territorier for utvinning av naturressurser og fiskeri. Kombinert med den økonomiske utviklingen som foregikk på en global skala etter andre verdenskrig var det mange unge nasjoner som hadde behov for et lovverk for å forhindre rovdrift på fiskeri samt olje- og gassressurser innenfor disse nye nasjonenes områder. Det er den største internasjonale avtalen i nyere tid når det kommer til et legitimt lovverk som angår havet, og fire av fem nasjoner, Norge, Danmark, Canada og Russland, som også deltar i samarbeidet etter Ilulissat-erklæringen er fullverdige medlemmer i avtalen. Den eneste nasjonen som ikke har ratifisert konvensjonen er USA, da nasjonens ledere ikke ønsker at en internasjonal organisasjon skal ha større makt enn det føderale makten innenfor nasjonens grenser. Det ble holdt konferanser allerede under andre verdenskrig med mål om å diskutere potensielle kvoter på hvalfangst, og noe som resulterte i at ble satt en totalkvote på 16 000 blåhvalenheter i London i 1945. Allikevel dekket denne reguleringen

⁶ [fn.no](#), *Havrettskonvensjonen*, aksessert 5. mars

⁷ Hannigan, 2016: 55.

kun ett felt av de mange ressursene som finnes i Arktis, og kvoten var heller ikke kun gjeldende for Arktis, men på globalt nivå.⁸ Det ble også opprettet en internasjonal hvalfangstkonvensjon i Washington i 1946, som igjen førte til opprettelsen av Den internasjonale hvalfangstkommissjonen. Frem til 1950 var hvalfangst og industrien som oppsto rundt hvalfangsten en viktig del av Norges BNP, men det blir synlig at prosentandelen av BNP som hvalfangsten sto for gradvis ble mindre i tiårene før det norske oljeeventyret startet. Det må påpekes at den norske hvalfangsten i all hovedsak var basert i Antarktis.⁹ Også kullgruvene på Svalbard var viktige for norsk økonomi i etterkrigstiden. Med Norges medlemskap i NATO ble også norsk suverenitet over øygruppen sterkere sementert, antageligvis til stor ergrelse for Sovjetunionen. Under et møte med Trygve Lie, norsk utenriksminister, i 1944 har den sovjetiske utenriksministeren Vjatsjeslav Molotov blitt sitert å ha sagt at Svalbard var av stor strategisk og økonomisk betydning for Sovjetunionen. Sovjet ønsket større tilgang til det nordlige Atlanterhavet for å unngå å bli stengt inne i Nord-Russland.¹⁰ Senere i oppgaven skriver jeg mer om Norges forhold til Russland, og vil da komme nærmere tilbake til diskusjonen om Svalbard der.

2.2 Den internasjonale havrettsdomstolen

Som en følge av at Havrettskonvensjonen trådte i kraft i ferdig forstand i 1996 ble det også opprettet en domstol, på engelsk kalt *International Tribunal for the Law of the Sea*.

Havrettsdomstolen fikk tildelt overordnet rett og ansvar til å løse eventuelle tvister og uenigheter i tolkningen av konvensjonen.¹¹ Domstolen består av 21 innvalgte medlemmer fra hvert sitt land som deltar i konvensjonen. For å kunne fungere bedre har domstolen også opprettet flere kamre, som tar seg av forskjellige områder av reguleringen av havet. Et eksempel på dette er «*The Chamber for Fisheries Disputes*». En egen domstol finnes også for saker som omhandler havbunnen, som består av 11 dommere, valgt av Havrettsdomstolen. Denne domstolen er gjeldene på en global skala, noe som betyr at eventuelle konflikter i Arktis potensielt kan ta mange år å løse, siden juridiske prosedyrer på globalt nivå ofte kan gå flere runder i retten.

⁸ Einar-Arne Drivenes, *Norsk Polarhistorie - 3: Rikdommene*, Norge, 2004: 322

⁹ Drivenes, 2004: 346.

¹⁰ Ibid: 391

¹¹ itlos.org, *The Tribunal*, aksessert 3. mars 2019.

2.3 Arktisk Råd

Arktisk Råd ble dannet i 1996 som en følge av Ottawa-erklæringen, og defineres av den norske regjeringen som «*det eneste sirkumpolare politiske samarbeidsorgan på regjeringsnivå*»¹². Rådet består av 8 nasjoner (Danmark, Norge, Russland, Canada, USA, Finland, Island og Sverige), i tillegg til 6 organisasjoner som representerer urfolks interesser i Arktis, blant andre Samerådet.¹³ Rådets avgjørelser blir tatt gjennom avstemninger, der alle medlemmene har lik stemmerett, og hvor vedtak kun blir offisielle gjennom konsensus i rådet, altså enstemmig vedtatt. Formannskapet i rådet går på rundgang. De viktigste møtene som holdes av rådet er Ministermøtet, annethvert år. I mellom disse møtene arrangeres det også møter for embetsmenn fra medlemslandene og organisasjonene for å avgjøre mindre viktige saker.¹⁴ Rådet har siden 2013 hatt base i Tromsø.

En studie fra 2012, publisert i Nordlit, et tidsskrift fra Universitetet i Tromsø, omtalte Arktisk Råds rolle i polarpolitikken. Studien forklarte at Arktisk Råd har vært gjennom tre store debatter. Den første debatten skjedde da Rådet ble opprettet i 1996, den andre debatten skjedde i tiden rundt Ilulissat-erklæringen i 2008, og den tredje debatten skjedde da Barack Obama tok over som president og utpekte Hillary Clinton som utenriksminister.¹⁵ De to første debattene skal jeg gjengi, men den tredje debatten ligger utenfor den valgte perioden.

Mikhail Gorbatsjov foreslo å la Arktis være en nøytral sone allerede i 1987, og satte i gang en prosess som kulminerte i opprettelsen av Arktisk Råd i 1996. Gorbatsjovs forslag kom mot slutten av den kalde krigen, hvor militære styrker fra både USA og Sovjetunionen beveget seg rundt og gjennom Arktis. Gorbatsjovs ønske om en nøytral sone ble aldri oppfylt, da interessen for å gjøre Arktis til et område hvor flere nasjoner enn de to supermaktene hadde tilgang var den virkelige pådriveren for et Råd. Pedersen understreket at på grunn av amerikanske interesser fikk Rådet ingen reell makt, men heller, som Pedersen sier: «...*en ganske uformell møteplass*...». Dette spørsmålet om makt under opprettelsen av Arktisk Råd danner grunnlaget for den første debatten studien nevner.

¹² regjeringen.no, *Arktisk råd*, aksessert 5. mars 2019

¹³ arctic-council.org, *The Arctic Council: A backgrounder*, aksessert 5. mars 2019

¹⁴ regjeringen.no, *Arktisk Råd*, aksessert 5. mars 2019.

¹⁵ septentrio.uit.no, *Arktisk Råds rolle i polarpolitikken*, Torbjørn Pedersen, 2012, aksessert 13. mars.

Den andre debatten nevnt i studien markerer passende nok slutten av perioden som er valgt for denne bacheloroppgaven. I 2008 hadde Arktis et internasjonalt søkelys på seg som følge av klimaendringer, russisk aktivitet i området og potensialet for konflikt i kampen om ressurser. De danske representantene ved møtet i Ilulissat foreslo å opprette en nytt forum for diskusjoner om Arktis etter tanker fra de andre oppmøtte om at Arktis Råds ikke egnet seg til diskusjoner omkring sikkerhetsspørsmål, suverenitet og lignende. Denne utviklingen var konstruert av USA i håp om å på et nytt, mindre råd med større politisk gjennomslagskraft. Både norske og kanadiske utsendinger stilte seg skeptisk til en slik mulig endring. Basert på amerikanernes ønske om et nytt, mindre råd vil det ikke være unaturlig å anta at Arktisk Råd ble opprettet på bakgrunn av mange av de samme manglene, og et ønske om større grad av autonomi. Ved å begrense antallet involverte nasjoner i styret av en region vil det ideelt sett bli et mer funksjonelt styre for de involverte. Det som også blir synlig gjennom denne diskusjonen om et nytt, mindre råd er at politikken og lovverket som gjelder den Arktis er bygget lagvis, med overlappende ansvarsområder fordelt på de forskjellige organisasjonene. En lagvis fordeling slik som dette fører til at den potensielle oppdelingen av de arktiske områdene vil bli komplisert og vil foregå langsomt. Denne andre debatten som Pedersen nevner kulminerte i Ilulissat-erklæringen.

2.4 Ilulissat-erklæringen

27. - 29. mai 2008 møttes de fem nasjonene med store interesseområder i Arktis, i byen Ilulissat på Grønland, for å diskutere og skrive under en erklæring. Denne erklæringen var ment som et signal på at nasjonene (Danmark, Norge, Russland, Canada og USA) var villige til å inngå i et internasjonalt samarbeid for å opprettholde Havrettskonvensjonen også i Arktis, samt å jobbe intensivt for å verne om det arktiske miljøet, dets økosystemer og de forskjellige urfolkene i regionen. I erklæringen anerkjente deltakerne Havrettskonvensjonen, og understreket viktigheten av å bevare miljøet i internasjonale soner i samme ånd som i de nasjonale områdene. Det ble hevdet at siden det allerede eksisterte tilstrekkelig lovverk både på nasjonalt nivå og på internasjonalt nivå, ville det ikke være nødvendig med et nytt sett lovverk som eksklusivt dekker Arktis. Landene hevdet at de sammen ønsket å «...keep abreast of the developments in the Arctic Ocean and continue to implement appropriate measures.»¹⁶, altså utvikle og ivareta regionen sammen. Videre i

¹⁶ regjeringen.no, *The Ilulissat Declaration*, aksessert 5. mars 2019

erklæringen står det at nasjonene skal samarbeide med andre interesseorganisasjoner, som for eksempel Arktisk Råd, på områder hvor disse organisasjonene allerede hadde utført arbeid, da innenfor navigasjon, redningsaksjoner, forskning og bevaring.

2.5 Norges forhold til Russland

Den norske politikken omkring Arktis var i lang tid preget av forholdet til Russland. Under den kalde krigen var forholdet basert på å ikke skulle provosere naboene i øst, mens etter Sovjetunionens fall endret forholdet seg til at Norge i stor grad drev bistandshjelp til den russiske befolkningen. En artikkel fra Nordisk Østforum omtalte dette i 2010. Artikkelen understreket hvor stor betydning samarbeidet med Russland har hatt for Norge allerede i den første setningen: «*Forholdet til Russland er den viktigste bilaterale forbindelsen i norsk utenrikspolitikk*».¹⁷ De russiske territoriene i Arktis omfatter 24 140 km kystlinje, like i overkant av 50% av den totale kystlinjen med grense til det arktiske havet.¹⁸ Russland kontrollerer også flere øygrupper og deler av øyer i Arktis, blant annet Franz Josefs Land nord for Svalbard. Som tidligere nevnt hadde Sovjetunionen interesse av å ha enda større kontroll nord i Atlanteren allerede under andre verdenskrig, både for å ha tilgang til nye ressursområder, men også for å kunne ha en større tilstedeværelse i den vestlige verden. Denne sovjetiske interessen i Arktis var i stor grad en direkte årsak til opprettelsen av Arktisk Råd. Det vil være nærliggende å anta at opprettelsen av rådet ga den da nylig gjenopprettede staten Russland et sterkere fotfeste i nordområdene.

Russland har en lang historie med tilstedeværelse på Svalbard, noe som har betydd at Norge har måttet ta hensyn til at eventuelle politikk som angikk øygruppen også potensielt kunne fått ringvirkninger i et geopolitisk perspektiv. Som tidligere nevnt endret det norsk-russiske forholdet seg etter Sovjetunionens fall, og disse geopolitiske fallgruvne fikk en mindre sentral rolle i norsk arktisk politikk. Allikevel har Russland opprettholdt en bosetning i Barentsburg, noe som medfører at russiske statsborgere vil berøres av politikken som føres av den norske stat. Årsaken til at Svalbard har en slik spesiell status den dag i dag kan spores tilbake til inngåelsen av

¹⁷ Lars Rowe, Geir Hønneland, *Norge og Russland: Tilbake til normaltilstanden*, i *Nordisk Østforum*, Volum 24, 2010.

¹⁸ theartcticinstitute.org, *Russia*, aksessert 10. april 2019.

Versaillestraktaten i 1920.¹⁹ Siden Sovjetunionen hadde inngått fred med Tyskland etter første verdenskrig ble ikke den nye sovjetiske staten anerkjent av vestlige statsmakter, og Norge ble tildelt styret av Svalbard som kompensasjon for tap lidd i den nøytrale norske handelsflåten under krigen. Dette resulterte i Svalbardtraktaten, som samtidig er lovverket som gjør det mulig for russiske statsborgere å bosette seg på Svalbard. Mot slutten av andre verdenskrig lå det an til å bli en norsk-sovjetisk deling av styret på Svalbard etter press fra Moskva. Som tidligere nevnt skal den sovjetiske utenriksministeren Molotov ha krevet at Svalbardtraktaten ble forkastet, og at en ny avtale mellom de to landene ble underskrevet. Dette gikk så langt som at et utkast til en felleserklæring ble skrevet, hvor det blant annet sto at Bjørnøya, et område under norsk suverenitet, skulle overdras til Sovjetunionen. Denne nye erklæringen ble avslått i 1947 av Stortinget, da muligheten for å være mindre imøtekommende til Sovjetunionens ønsker virker mindre risikabel som en følge av avslutningen på andre verdenskrig.

Det eksisterer også en avtale mellom Norge og Russland som gjelder de økonomiske sonene i Barentshavet, den såkalte gråsonen-avtalen, inngått i 1977.²⁰ Denne avtalen ble utviklet som et resultat av de to landenes innføring av eksklusive økonomiske soner som overlappet hverandre. Politikken omkring denne avtalen består av flere komplekse lag, og baseres ikke kun på rettigheter til fiske eller rettigheter til oljeutvinning. Dersom det ble trukket opp en grense lengre øst ville dette kunne bety en tilstedeværelse fra Norges NATO-allierte, noe som under den kalde krigen ville være svært ufordelaktig for Sovjetunionen. Fra norsk side ble det påpekt at denne delingen av området i gråsonen ikke var et forsøk på en felles forvaltning, men heller en midlertidig avtale frem til en permanent avtale var på plass, med adekvate tildelinger av territorier for begge parter.

¹⁹ Jørgen Holten Jørgensen, *Hvor normalt kan Svalbard bli? Et lite stykke Russland i møte med norsk forvaltning*, i *Nordisk Østforum*, Volum 27, 2013.

²⁰ atlanterhavskomiteen.no, *Norge og Sovjetunionen - bilateralisering og fellesstyre*, Sven G. Holtmark, 1999.

3. Medienes rolle

I perioden 2007-2008 kan man se at Arktis fikk mye mer oppmerksomhet i media enn i årene tidligere. Plantingen av et russisk flagg på havbunnen i 2007²¹ førte til et økt fokus hos de resterende arktiske nasjonene for å legitimere sine krav i regionen, kombinert med de åpenbare klimaendringene gjorde Arktis til en arena for debatter om klimapolitikk, suverenitet og allianser. Samtidig er det få artikler fra 2007 som direkte omtalte denne debatten. Hovedvekten i artiklene lå på at Grønland ønsket større grad selvstyre, samt at den grønlandske isen smeltet. Da man nærmet seg ministermøtet i Ilulissat er det tydelig at de norske medienes til en viss grad skiftet fokus på de geopolitiske spillet som foregikk før, under og etter ministermøtet på Grønland i slutten av mai 2008.

3.1 Aftenposten

Tidlig på våren i 2007 publiserte Aftenposten en serie av artikler som omhandlet Grønland, med fokus rettet mot det politiske spillet basert på et ønske om uavhengighet fra dansk styre, og mot klimaendringene øyas befolkning sto ovenfor. 15. mars ble det publisert en sak om den politiske tilstanden på Grønland, da en koalisjon bestående av to partier arbeidet for løsrivelse fra Danmark. Mange grønlandere ønsket makten til å kontrollere ressursene på øya uten å måtte ta hensyn til de eksisterende danske lovene. I den danske grunnloven står det at Danmark eier undergrunnen på Grønland, noe som fører til at den danske stat har lovfestet rett til å hente ut eventuelle ressurser. Dette ønsket om løsrivelse kom i stor grad fra urbefolkningen på Grønland, blant annet i håp om å kunne bygge en sterkere grønlandsk økonomi.²²

Samme journalist skrev en annen sak, publisert to dager senere. Denne artikkelen omhandlet fortsatt Grønland, men fokuserte denne gangen på hvordan klimaendringene i regionen påvirket den lokale befolkningen. Artikkelen rapporterte om store utfordringer for inuittenes tradisjonelle levesett, da spesielt fangst og hundekjøring. Videre skrev journalisten om hvilke konsekvenser det kan få på verdensbasis dersom innlandsisen på Grønland smelter og flyter ut gjennom Isfjorden til det åpne

²¹ Nele Matz-Lück, *Planting the Flag in Arctic Waters: Russia's Claim to the North Pole*, Göttingen Journal of International Law 1, Kiel, 2009: 236.

²² Torill Nordeng, *Krever makt over egne ressurser*, Aftenposten Morgen, 15. mars 2007, aksessert 2. april 2019.

havet utenfor. Denne artikkelen hadde et mer åpenbart fokus på å oppnå en emosjonell reaksjon hos leserne sammenlignet med artikkelen før. Samtidig gir denne andre artikkelen et bilde på de høyst relevante og moderne problemene som både den grønlandske befolkningen samt resten av verdenssamfunnet sto ovenfor.²³

Tredje sak publisert i serien kom ut 7. april samme år. Denne artikkelen hadde fokus på turismen på Grønland, samtidig som den kommenterte de allerede omtalte klimaendringene. En interessant opplysning som kom frem i artikkelen er hvordan klimaendringene hadde dramatisk effekt på den grønlandske ismassen, samtidig som grønlenderne satset tungt på å bringe flere turister til øya si. En tilflyttet mann med jobb innen turistnæringen ble intervjuet til artikkelen påpeker også at han hadde hatt en merkbar oppgang i mengden journalister som reiste blant annet til Ilulissat for å rapportere om disse klimaendringene.²⁴

Det ble flere avisartikler med fokus på de politiske utfordringene i Arktis desto nærmere man kom møtet i Ilulissat som resulterte i Ilulissat-erklæringen. En artikkel publisert to dager før erklæringen ble offentliggjort gjorde et kort sammendrag av den politiske bakgrunnen til hvorfor dette møtet ble holdt. Journalisten forsøkte å gi et innblikk i det politiske spillet mellom de fem nasjonene med krav i Arktis. Den danske utenriksministeren ble sitert på at hvem som helst kunne plante et flagg på den arktiske havbunnen uten at det ville bety noe, samt at det ikke var nødvendig med et nytt lovverk som dekket Arktis, da det ikke var fast land under polisen.²⁵

Tre dager senere, 29. mai, ble det skrevet av den samme journalisten i Aftenposten at de arktiske nasjonene fortsatt var uenige om videre planer for regionen. En stor del av artikkelen fokuserte på hvordan USA holdt igjen fra å anerkjenne at Havrettskonvensjonen var et dekkende nok lovverk for den arktiske regionen og de politiske uenighetene som omfattet den. Grunnen til at amerikanerne hadde vanskelig for å anerkjenne dette ståstedet var fordi USAs senat ikke ønsket å ratifisere Havrettskonvensjonen. Senere i artikkelen forteller journalisten om de forskjellige kappløpene om

²³ Torill Nordeng, *Isen svikter menneskene*, Aftenposten Morgen, 17. mars 2007, aksessert 20. april 2019.

²⁴ Torill Nordeng, *Turister vil se is smelte*, Aftenposten Morgen, 7. april 2007, aksessert 20. april 2019.

²⁵ Odd Inge Skjævesland, *USA sender reserve*, Aftenposten Morgen, 26. mai 2008, aksessert 20. april 2019.

kontroll over transportruter gjennom Arktis, om hvordan Canada ønsket Nordvestpassasjen innenfor sine territorialfarvann, og om de norske delelinjeforhandlingen med Russland.²⁶

En artikkel publisert i Aftenposten 30. mai 2008 rapporterte konsist om møtet som ble holdt på Grønland noen få dager tidligere, og hvilke følger dette kunne få videre.²⁷ Artikkelen fokuserte på det geopolitiske aspektet av erklæringen, og hvordan de individuelle nasjonene hadde blitt enige om at det Arktiske området skulle deles opp på en sivilisert måte, med lovverk som en ramme, og ikke gjennom militarisering og rå makt. Forfatteren la deretter frem hvordan USA fremsto som den manglende brikken for å få det arktiske puslespillet til å gå opp, da amerikanerne ikke hadde ratifisert Havrettskonvensjonen, noe Odd Inge Skjævesland også skrev i sin artikkel fra 29. mai samme år. Samtidig fikk forfatteren av artikkelen lagt frem et synspunkt på klimaendringene i Arktis som tydelig viser at forfatteren ikke har en klimapolitisk synspunkt, men heller et ressurspolitisk:

«Om årsaken til smeltingen, også av polisen, er menneskeskapt klimaendringer eller har en annen vitenskapelig forklaring, er egentlig uvesentlig. Hovedsaken er at det skjer, og fordi det skjer, fører det til både store utfordringer og store muligheter. Grønlandene synes ismeltingen gir dem flere muligheter enn problemer...»

Artiklene fra Aftenposten skiftet fokus da møtet i Ilulissat nærmet seg. Fra å ha hatt fokus på et ønske hos den grønlandske befolkningen om uavhengighet fra Danmark til å i stor grad dreie seg om hvordan mulighetene for nye ressurser kolliderte med behovet for aktivt miljøvern og beskyttelse av den skjøre arktiske naturen. I de to første artiklene som har blitt nevnt omtales først dette ønsket om selvstendighet og grunnene til hvorfor uavhengighet var mulig, før det ble nevnt at fjorden utenfor Ilulissat fyltes av store isfjell som en følge av den smeltende innlandsisen. Disse to artiklene gikk ikke dypt inn i spørsmål om løsninger på klimaendringer, men gjenga heller bare disse problemene. De senere artiklene fra Aftenposten gikk vekk fra å se på befolkningens utfordringer og problemene som kom med klimaendringer, men valgte heller å se på den geopolitiske viktigheten som kom som en følge av det annonserte ministermøtet i Ilulissat. I de senere artiklene i utvalget er det en tydelig redaksjonell prioritering som har blitt gjort, da store delere av artiklene handler om den politiske historien i Arktis, og hvilke historiske forutsetninger som danner bakgrunnen for dette møtet. Tredelingen av havet som ble nevnt i inndelingen kommer

²⁶ Odd Inge Skjævesland, *Konfliktene i nord består*, Aftenposten Morgen 29. mai 2008, aksessert 20 april 2019.

²⁷ Kjell Dragnes, *Varmt møte i Arktis*, Aftenposten Morgen, 30. mai 2008, aksessert 2. april 2019.

også til syne i Aftenpostens artikler. Konflikten mellom Canada og USA om kontroll over Nordvestpassasjen omhandler havoverflaten, mens debatten om Norges delelinje med Russland tar for seg rettigheter til militær tilstedeværelse i Barentshavet og kontroll over områder som inneholdt lukrative fiskebanker samt tilgang til store naturressurser av hittil ukjent omfang. Slik hadde alle tre av havets deler blitt en del av den offentlige diskursen.

3.2 Klassekampen

11. mars 2008 publiserte Klassekampen en artikkel om en nylig offentliggjort EU-rapport om Arktis.²⁸ Artikkelen, og rapporten som artikkelen omtaler, handlet om EUs bekymring for at ressurskappløpet i Arktis kan trekke Norge inn i konflikter med de fire andre nasjonene med interesser i regionen. EU-rapporten fortalte at de store mengdene naturressurser i regionen kunne bli et tema i eventuelle konflikter. En forsker ved Norsk utenrikspolitisk institutt ble intervjuet i sammenheng med saken, og hevdet at en krise mellom Norge og Russland sannsynligvis ville handle om Svalbard. Forskeren hevdet også at Svalbardtraktaten ville bli viktig i en slik eventuell konflikt, blant annet fordi det er mulig å tolke traktaten på ulike måter.

En annen artikkel, publisert i Klassekampen 3. desember 2008, var langt mer kritisk til hvordan håndteringen av forvaltningen av polområdet ble forsøkt løst, og hvilke følger videre utvinning av olje og gass kunne få for Arktis miljømessig. Teksten belyste også hvordan det i stor grad eksisterte en dobbeltmoral i den norske Arktis-politikken, da et av hovedpunktene i Ilulissat-erklæringen var de deltagende landenes ansvar for å bevare og beskytte det arktiske miljøet innenfor sine individuelle suverene territorier, samtidig som Jonas Gahr Støre, som i 2008 var utenriksminister, hevdet at Norge ville hente ut ressurser i polare områder så fremst det ikke fantes gode alternativer. En del av ordene som ble brukt i artikkelen for å gi et bilde på situasjonen er åpenbart ikke nøytrale, for eksempel hvordan det «*I den arktiske delen av Russland pumpes allerede enorme oljeressurser inn i stormaktsambisjonene...*». Artikkelen siterer også Russlands president Dmitrij Medvedev på hvordan Arktis skulle bli Russlands ressursbase i det 21. århundre. Forfatteren omtalte også situasjonen rundt Grønland, og henviser til en dokumentar for å fortelle at utviklingen i Arktis er en trussel om folkemord. Mot slutten av artikkelen viste forfatteren tydelig hvor hans politiske ståsted var, da han hevder at Norge virker som en ishavsimperialist utenfra, og at Norge som nasjon burde

²⁸ Yohan Shanmugaratnam, *Spår storkonflikt i nord*, Klassekampen, 11. mars 2008.

avslutte oljeeventyret og rette fokus mot en mer bærekraftig forvaltning av den arktiske regionen.²⁹ Forfatteren av artikkelen, Arne-Johan Johansen, var medlem av SVs nordområdeutvalg da denne artikkelen ble publisert, noe som medfører at artikkelens tone var farget av forfatterens egne politiske overbevisninger.

3.3 Nordlys

Nordlys, basert i Tromsø, publiserte også artikler som omtalte Ilulissat-erklæringen. I en artikkel fra 26. mai 2008 intervjuet avisa daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre. Artikkelen omtalte møtet på Grønland og de politiske spørsmålene tilknyttet Arktis langt mer nøytralt enn andre aviser med forbindelser til venstresiden, for eksempel Klassekampen.³⁰ Sammenlignet med artiklene fra Aftenposten og Klassekampen hadde denne artikkelen fra Nordlys et minimalt fokus på klimaendringene regionen står ovenfor.

En artikkel fra 12. desember samme år underbygget avisens stilling ved å omtale en meddelelse fra EU om at unionen ønsket et større fokus på Arktis og politikken som ble ført i regionen. Artikkelen forklarte hvordan et nytt regelverk for individuelle nasjoners aktivitet allerede dekkes av Havrettskonvensjonen, men at denne konvensjonen ikke ble formulert mens klimaendringene i Arktis var like synlige som de var i 2008. Artikkelens forfatter skrev sent i artikkelen at

«EUs erkjennelse av dette utgangspunkt gjør at Unionens arktiske politikk vil være et positivt bidrag, snarere enn et problem, for Norges interesser i de nordlige havområder.»³¹

3.4 Partipolitiske tilknytninger

For allmenheten kan det virke som om mediens fremstilling av den politiske debatten om Arktis i 2008 i stor grad var delt opp etter gamle partipolitiske tilknytninger. Ved analyse av de utvalgte artiklene som har blitt vist i studien ser man at dette ikke stemmer. Sett bort ifra Klassekampen virker det som om norsk media ikke har noen tydelig politisk tilknytning. Det kommer frem under

²⁹ Arne-Johan Johansen, *Kampen om Arktis*, Klassekampen, 3. desember 2008, aksessert 20. april 2019.

³⁰ Bengt Nielsen, *Målet er å gjøre grensepassering Norge-Russland*, Nordlys, 26. mai 2008, aksessert 20. april 2019.

³¹ Øyvind Sundheim, *Nordområdene: Er det et problem at Norges utenrikspolitiske strategi i nord baserer seg på havets folkerett...*, Nordlys, 12. desember 2008, aksessert 20. april 2019.

analyse av flere saker fra de valgte kildene at fokuset ligger på å få frem hvilke utfordringer som finnes i den arktiske regionen, både klimapolitiske, geopolitiske og sosialpolitiske problemer innad på Grønland. Det er også slik at de utvalgte artiklene som ble publisert i Aftenposten var skrevet av profesjonelle journalister, mens de mest relevante artiklene om Arktis og Ilulissat-erklæringen publisert i Klassekampen er skrevet av en partipolitiker tilknyttet et parti med samme politiske ståsted som avisen selv. Dette resultatet er ikke overraskende, da Klassekampen tydelig anser seg selv som venstresidas dagsavis.

I analysen av kildene blir det tydelig at Klassekampen lar forfatterne av artiklene vise sine egne politiske meninger, så lenge disse standpunktene faller på samme side av det politiske spekteret som avisen selv står på. Forfatterne av de valgte artiklene var og er personer med sterke tilknytninger til venstresiden av norsk politikk, da den første forfatteren anser seg som sosialist og er nåværende utenriksredaktør i Klassekampen, og den andre forfatteren er aktiv politiker i SV. Som sagt tidligere ansees både Aftenposten og Nordlys for å være partipolitisk uavhengige aviser, og sakene som er tatt med i utvalget fra disse to avisene til denne oppgaven ble skrevet av journalister uten mulighet til å gi noe inntrykk av deres egne private politiske standpunkt.

På 1920-tallet vekslet Nordlys på å være en kanal for partiene AP og NKP, noe som gjør at det vil være naturlig å si at avisa tradisjonelt har lagt seg på venstresiden innen norsk politikk. Samtidig har Nordlys, som mange andre aviser i Norge, blitt partipolitisk uavhengig for å kunne presentere et nyhetsbilde uten å samtidig publisere propaganda for spesifikke partier.

Det var heller ingen tydelig klimapolitisk profil i de valgte mediene, men heller noe som kan ligne på en felles enighet om at klimaendringene i Arktis åpnet for en debatt om hvilken politikk som burde føres av Norge i regionen. Formuleringene som ble brukt i Klassekampen er mindre nøytrale enn formuleringene i både Aftenposten og Nordlys, noe som fører til at artiklene fra Klassekampen får et mer personlig uttrykk, samt et sterkere partipolitisk preg. Valget som ble tatt av Johansen i hans artikkel med tanke på formuleringer og uttrykk viser at forfatteren er investert og interessert i politikken som føres i og omkring Arktis i større grad enn de profesjonelle journalistene i de to andre avisene. Det er tydelig at de valgte kildene lander omtrent på samme sted i spekteret når det kommer til hvor de stiller seg i klimadebatten, samtidig er det enkelte nyanseforskjeller, noe jeg har hatt som mål å vise i analysen av nevnte kilder. Denne mangelen på en tydelig klimapolitisk profil står i kontrast til meningene som kommer frem fra miljøvernorganisasjoner rundt spørsmålene om

fremgangsmåte i Arktis. Disse organisasjonenes meninger og synlighet i media har jeg sett på i de følgende avsnittene.

3.5 Miljøorganisasjoner

Det er flere naturvernorganisasjoner som engasjerer seg i debatten om ressursutvinning i Arktis, med forskjellige fokusområder. Mens Sea Shepherd har fokus på å bekjempe overfiske og hvalfangst, har Greenpeace fokusert på å belyse og motarbeide utvinningen av olje og gass i det arktiske området.³² Ansvar for verning av miljøet skal ifølge havrettskonvensjonen falle på den suverene staten som råder over territoriet, noe som betyr at de forskjellige naturvernorganisasjonene potensielt vil måtte forholde seg opptil fem stater, og de individuelle statenes eget lovverk i suverene farvann. Nødvendigheten for forskjellige, dedikerte miljøvernorganisasjoner i Arktis kan være stor, da de individuelle statene i stor grad vil stå på begge sider i en eventuell debatt om videre ansvar og fokus på bevaringen av regionen. Statenes ansvar ligger både på å verne om naturen i nordområdene, samtidig som de utnytter naturressurser av økonomiske grunner. Dette potensielt problematiske doble ansvaret understreker nødvendigheten for nasjonalt uavhengige organisasjoner med spesifikke fokusområder innen miljøvern.

Et eksempel på miljøorganisasjonenes arbeid i Arktis er hvordan Greenpeace belyser oljeindustriens inntog i regionen. Organisasjonen går direkte ut og hevder at norske Statoil sammen med Shell er de mest aggressive selskapene som arbeider i Arktis, og at selskapenes oljeutvinning i regionen er en naturkatastrofe som venter på å skje. Ved å vise til tidligere utslipp i norske farvann forsøker også Greenpeace å vise at norske myndigheter ikke har kapasitet til å beholde ansvaret det medfører å både forvalte naturområder samt å skulle drive industri. Organisasjonen gjør også et utvalg fra den norske grunnloven som passer inn organisasjonens agenda, da de konkret refererer til paragraf 112. Paragrafen ansees for å være grunnlovens miljøparagraf, og lyder:

«Enhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterleken...»³³

³² greenpeace.org, *Arktis smelter*, aksessert 3. mars 2019.

³³ lovdata.no, *Kongeriket Norges Grunnlov*, aksessert 2. mai 2019.

Det blir tydelig at disse miljøorganisasjonene ikke slapp til i de utvalgte mediene i den relevante perioden, og at man er nødt til å aktivt oppsøke disse organisasjonene for å få deres synspunkt på temaet. Det blir derfor mulig å anta at disse miljøorganisasjonene ikke var aktive deltagere i det offentlige debatten om hvilken retning den norske arktispolitikken skulle ta, men heller har kommet med innspill i senere tid på eventuelle feil og mangler ved den valgte politiske retningen. Det kan også tenkes at disse miljøvernerne ikke slapp til i media, og ble tvunget til å ta i bruk egne kanaler for å publisere sine synspunkter. Dette gjør det viktig å poengtere at formuleringene som brukes av for eksempel Greenpeace på deres egen nettside virker som om de er ment for å sjokkere og vekke en følelsesmessig respons hos leseren, noe som kan lede til en ensidig fremstilling av problematikken som blir diskutert.

4. Konklusjon

Formålet med denne studien har vært å undersøke hvorvidt de norske mediene hadde fokus på Russlands aktivitet i Arktis og debatten rundt et nytt og utvidet lovverk for regionen i årene 2007-2008, eller om mediene presenterte et mer nyansert bilde av den politiske tilstanden og situasjonene som ledet opp til Ilulissat-erklæringen. Ved å gjøre rede for deler av den historiske bakgrunnen som Ilulissat-erklæringen kan regnes som en del av har jeg vist at historie ikke kan ansees som en rekke isolerte hendelser, men heller en gradvis utvikling over lengre perioder. Det ble synlig i løpet av arbeidet at det lå flere tiår med politisk debatt som grunnlag til erklæringen, og at erklæringen ikke avsluttet disse debattene, men heller blir å regne som et ledd i en større prosess.

Med USAs ønske i Ilulissat om et nytt råd bestående av de fem nasjonene som også sto sammen i Ilulissat-erklæringen blir det synlig at hele møtet på Grønland var preget av en undertone av eksklusjon. Ved å ekskludere de resterende medlemmene i Arktisk Råd skapes det større spillerom for de enkelte nasjonene til å utnytte seg av de antatt store, uberørte ressursene i Arktis. Denne ekskluderingen kunne ha gitt en fordel før et eventuelt ressurskappløp i det hele tatt hadde begynt. Ved å ha færre deltagere i det geopolitiske spillet om Arktis ville det blitt lettere å legge press på hver enkelte nasjon, samtidig ville det blitt færre å måtte splitte en eventuell gevinst med. Et annet aspekt med en eksklusiv tilgang til den arktiske regionen ville vært at et potensielt lovverk ville vært lettere og raskere å få ratifisert. Et relevant eksempel på det motsatte er Havrettskonvensjonen, et lovverk som krevde mange tiår å få i stand. Ønsket om å ekskludere enkelte av medlemmene i Arktisk Råd fra å ta del i den videre arktiske politiske debatten viser at Arvid Pardo sin tanke om havet som en felles arv for hele menneskeheten ikke nødvendigvis er like relevant når det dukker opp muligheter for hurtig økonomisk gevinst.

Måten Ilulissat-erklæringen er formulert på fører til at erklæringen passer inn i narrativet om at havet er en felles arv for hele menneskeheten. Denne ideen om havet som felles arv står i kontrast med den hyppige utbyggingen av industri i nordområdene. Ilulissat-erklæringen kan ansees som et tegn på et ønske fra de involverte nasjonene om en sivilisert måte å tilnærme seg problematikken i Arktis. Ved å stå sammen i en felles erklæring hvor nasjonene påtar seg ansvaret med å verne om det arktiske miljøet kan det virke som om de fem nasjonene også er interessert i å samarbeide for å motarbeide klimaendringene. Samtidig, som nevnt i avsnittet om miljøorganisasjoner sto det statlige

apparatet i de individuelle nasjonene ovenfor store utfordringer på dette området, da de oftere enn ikke hadde en fot i hver leir, med ansvar både for naturvern og for utbygging av industri. Konsekvensen av et slikt todelt ansvar er nobelt i teorien, men sjansen for at det ene området prioriteres over det andre er stor. Det geopolitiske spillet i Arktis utviklet seg fra å inngå kompromisser for å opprettholde verdensfreden under den kalde krigen til å i stor grad være basert rundt små råd og bilaterale avtaler for tilgang til ressurser i regionen.

Medienes fremstilling av hendelsene som kulminerte i Ilulissat-erklæringen, og deknningen av selve ministermøtet, hadde ikke et tydelig preg av et fokus på russisk politikk. Russlands rolle i erklæringen og i geopolitikken rundt Arktis blir nevnt, men da på lik linje med rollene til de resterende nasjonene med interesser i regionen. Det er mulig å se at klimaendringene får oppmerksomhet i media, men det er ikke tydelig hvorvidt dette er et bevisst valg tatt av avisene for å fremstille et konkret klimapolitisk standpunkt, eller om det er slik at mediene følger en kulturell trend for å kunne forbli relevante i den offentlige diskursen. Det skjer en liten endring i ukene før ministermøtet, da de politiske konfliktene i nordområdene får større spalteplass sammenlignet med tidligere artikler. I tidligere artikler ble det i større grad fokusert på problemene klimaendringene medførte. Selv om det geopolitiske spillet tar større plass i de senere artiklene blir klimaendringene knyttet opp mot geopolitikken for å vise at situasjonen i Arktis er meget kompleks.

5. Litteratur

Drivenes, Einar-Arne: *Norsk Polarhistorie 3: Rikdommene*, Gyldendal, Norge, 2004

Hannigan, John: *The Geopolitics of Deep Oceans*, Polity Press, Cambridge, 2016

Jørgensen, Jørgen Holten: «Hvor normalt kan Svalbard bli? Et lite stykke Russland i møte med norsk forvaltning», *Nordisk Østforum*, Volum 27, Norge, 2013

Rowe, Lars & Hønneland, Geir: «Norge og Russland», *Nordisk Østforum*, Volum 27, Norge, 2010

Rozwadowski, Helen M.: *Vast Expanses - A History of the Oceans*, Reaktion Books, London, 2018

Young, Oran R.: *Arctic Politics: Conflict and Cooperation in the Circumpolar North*, University Press of New England, Hanover NH, 1992

Matz-Lück, Nele: «Planting the Flag in Arctic Waters: Russia's Claim to the North Pole», *Göttingen Journal of International Law* 1, s. 235-255, Kiel, 2009.

Nielsen, Bengt: «Målet er å gjøre grensepassering Norge-Russland», i *Nordlys*, publisert 26. mai 2008, sist aksessert 8. mai 2019

Dragnes, Kjell: «Varmt møte i Arktis», i *Aftenposten Morgen*, publisert 30. mai 2008, sist aksessert 8. mai 2019

Johansen, Arne-Johan: «Kampen om Arktis», i *Klassekampen*, publisert 3. desember 2008, sist aksessert 8. mai 2019

Norden, Torill: «Krever makt over egne ressurser», i *Aftenposten Morgen*, publisert 15. mars 2007, sist aksessert 8. mai 2019

«Isen svikter menneskene», i *Aftenposten Morgen*, publisert 17. mars 2007, sist aksessert 8. mai 2019

«Turister vil se is smelte», i *Aftenposten Morgen*, publisert 7. april 2007, sist aksessert 8. mai 2019

Shanmugaratnam, Yohan: «Spår storkonflikt i nord», i *Klassekampen*, publisert 11. mars 2008, sist aksessert 8. mai 2019

Skjævesland, Odd Inge: «USA sender reserve», i *Aftenposten Morgen*, publisert 26. mai 2008, sist aksessert 8. mai 2019

«Konfliktene i nord består», i *Aftenposten Morgen*, publisert 29. mai 2008, sist aksessert 8. mai 2019

Sundheim, Øyvind: «Nordområdene: Er det et problem at Norges utenrikspolitiske strategi i nord baserer seg på folkerett...», i *Nordlys*, publisert 12. desember 2008, sist aksessert 8. mai 2019

«Kongeriket Norges Grunnlov», <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17/KAPITTEL_6>, 1992, sist aksessert 8. mai 2019

«Arktis smelter», <<http://www.greenpeace.org/norway/no/kampanjer/Arktis/>>, u.å., sist aksessert 8. mai 2019

«Norge og Sovjetunionen - bilateralisering og fellesstyre» <<http://www.atlanterhavskomiteen.no/files/atlanterhavskomiteen.no/Tema/50aar/2a.htm>>, 1999, sist aksessert 8. mai 2019

«Russia», <<https://www.thearcticinstitute.org/countries/russia/>>, u.å., sist aksessert 8. mai 2019

«The Ilulissat Declaration», <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/080525_arctic_ocean_conference-_outcome.pdf>, 2008, sist aksessert 8. mai 2019

«The Tribunal», <<https://www.itlos.org/en/the-tribunal/>>, u.å., sist aksessert 8. mai 2019

«Arctic Sea Ice Minimum», <<https://climate.nasa.gov/vital-signs/arctic-sea-ice/>>, u.å. sist aksessert 8. mai 2019

«When will the Arctic be ice free?», <<http://sciencenordic.com/when-will-arctic-be-ice-free>>, 2016, sist aksessert 8. mai 2019

«Havrettskonvensjonen», <<https://www.fn.no/Om-FN/Avtaler/Miljoe-og-klima/Havrettskonvensjonen>>, sist oppdatert 2018, sist aksessert 8. mai 2019

«Arktisk Råd», <<https://www.regjeringen.no/no/tema/nordomradene/arktisk-rad/id2008503/>>, sist oppdatert 2018, sist aksessert 8. mai 2019

«The Arctic Council - A backgrounder», <<https://arctic-council.org/index.php/en/about-us>>

«Arktisk Råds rolle i polarpolitikken», Torbjørn Pedersen, <<https://septentrio.uit.no/index.php/nordlit/article/view/2314/2144>>, 2012, sist aksessert 8. mai 2019.

